

Om några skickliga stenhuggare från Vånevik – berättat av Nils Gustafsson.

Det är svårt, att exakt beskriva tid och plats för de arbeten och skulpturer som har arbetats fram i de olika brotten i Vånevik. Det finns naturligt nog ingen idag kvar av de, som var med på 1920-talet.

På 1930-talet skulle balustraden vid gamla Riksdagshuset, som var huggen i kalksten, bytas ut och ersättas av en ny likadan balustrad fast i granit. Balustraden bestod av hundratals s.k. dockor – ca 120 cm höga, elegant formade pelare, som skulle vara exakt lika.

För de stenhuggare, som var snabba och tekniskt skickliga innebar det ett enormt lönelöft, så länge arbetet varade. Man hade ett bestämt pris per docka, det minns jag väl. Jag tyckte det var konstigt, att jag fick en cykel utan att behöva böna länge!

Både min far och min hemmaboende bror Stig var mycket drivna stenhuggare. (Stig höll på med att hugga hela sitt verksamma liv. Han både bröt berg och högg färdiga alster med framgång.)

Det finns över portalen till Observatoriet i Saltsjöbaden i Stockholm en långsträckt sten med en strålande stjärna i mitten. Även den höggs på 1930-talet. Den höggs av Verner Gustafsson och Axel Samuelsson tillsammans. Min far sa på äldre dar, att det var "ett sjuvävla nervöst jobb"!

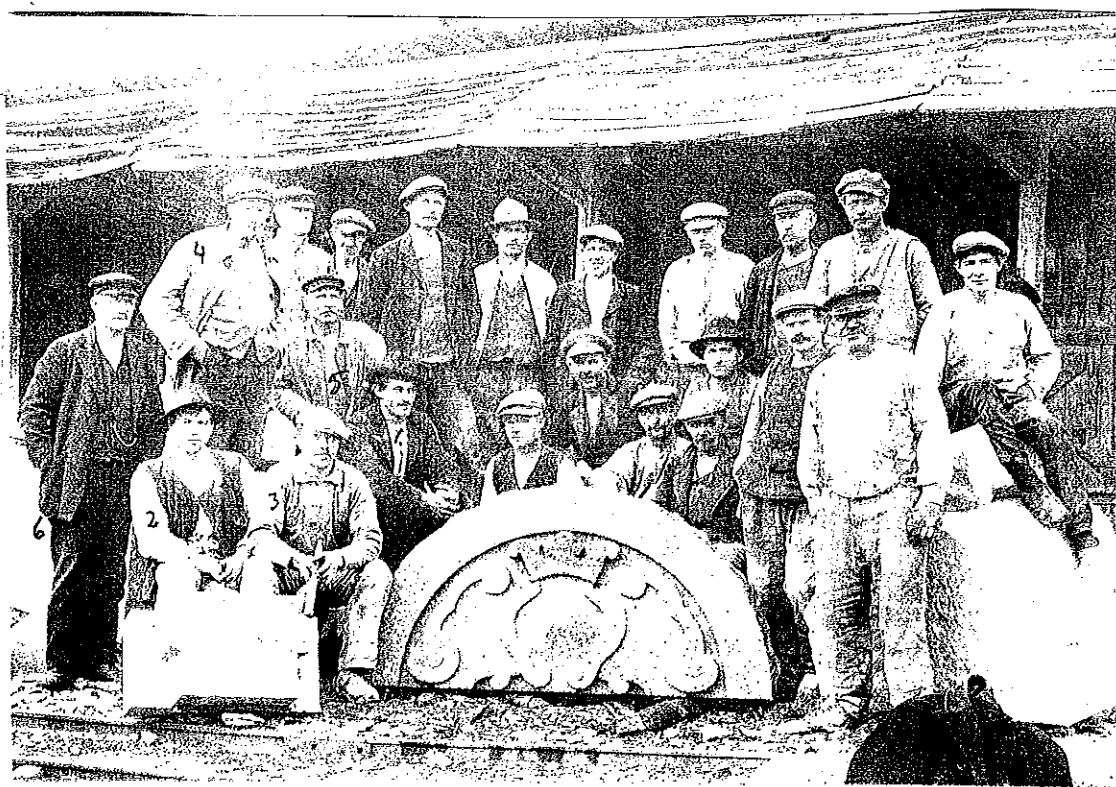
Beträffande granitbysterna på Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg av åtta av de mest berömda vetenskapsmännen i landet vet jag inte vilka de är. Att de är huggna på Näset i 1920-talets början, vet jag säkert.

Tre av de vördnadsvärda herrarna är Berzelius, Scheele och Wilke, men resten kan man ju få reda på genom Chalmers T.H.

Av de åtta som formade bysterna saknar jag fyra namn, men Hjalmar Myrbäck högg Scheele, Werner Gustafsson högg Wilke, Hugo Myrbäck högg ? och Elof Fransson (i "Smultrafälla") högg ytterligare en. De övriga vet jag ej.

Fasaden till Stockholms Konserthus är väl dokumenterad, liksom Tjolöholms slott, men sedan finns det naturligtvis en mängd fina arbeten runt om i landet och även utomlands, som formats av stenhuggarna i Vånevik.

1. Verner Gustafsson
2. Hjalmar Myrbäck
3. Titus Håkansson
4. Odert Myrbäck
5. Axel Samuelsson
6. Emil Karlsson (verkm.)
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.

Några mera berömda verk, som höiggs av stenhuggare från Vånevik.

Kristusbilden ,som står på Vissefjärda kyrkogård, höiggs av Frits Svensson. Konstverket är i sig en skapelse av Arvid Källström.

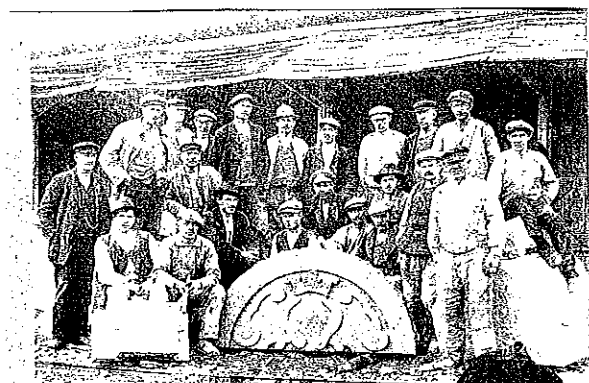
Både Axel Samuelsson och Oskar Myrbäck höigg flera av Källströms verk.
Oskar Myrbäck (1890 – 1969) höigg t.ex. Ölandsflickan. Flicka i Näckrosdammen (O-hamn), Dopfunten i Påskallaviks kyrka.

När mausoleet köptes av Jähkels i Vånevik av konsul Örn, ville han ha en relieffris att pryda den med. Den kom att huggas av Oskar M. och kusinen Hjalmar Myrbäck. De båda huggarna stod nedanför kyrkan vid fjärden och höigg. Stenen lär konsul Örn själv ha tagit ut ute på Nötö.

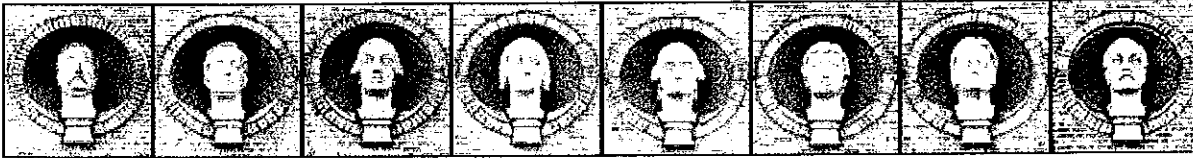
På en bild nedan ser vi Oskar Myrbäck med en "skulptur" av Greta Garbo huggen i "svart granit". Den höigg han hemma på gården. Konstnären till huvudet är Greta Lagerman.

Ett annat verk i sten Kornbonden – en mindre staty står vid vägen till Röros. Den höiggs i Gamle Hult. Statyn föreställer bonden, som bar säd över till Norge under kriget.

Ovanstående fakta har jag fått genom en intervju med Margit Claesson, Påskallavik (Oskar Myrbäcks dotter).

På östfasaden av Origo-huset syns åtta porträttbyster av kända fysiker och kemister, alla utförda av skulptören Johan Ek (1869-1958).

De åtta avbildade vetenskapsmännen är:

- Svante Arrhenius (1859-1927) professor i kemi i Stockholm, blev den förste svenske nobelpristagaren 1903, för sitt arbete med den elektrolytiska dissociationsteorin. Han ägnade sig också åt serologi och kosmisk fysik.
- Anders Ångström (1814-1874) professor i fysik i Uppsala, utförde jordmagnetiska observationer och arbeten över värmeteorin och värmets fortplantning. I samband med hans mätningar av solspektrum introducerade han Ångströmsenheten ÅE, en våglängdsenhet som används inom spektroskopin.
- Johan Carl Wilcke (1732-1796) professor i fysik, studerade magnetnålens ändringar och norrskens inverkan. Han var den förste som inrättade en isoklinkarta över jorden.
- Olof Anders Celsius (1701-1744) astronomiprofessorn som grundade observatoriet i Uppsala, var med om att konstatera jordens avplattning vid polerna. Han är mest berömd för införandet av den hundra gradiga temperaturskalan, där han bestämde vattnets kokpunkt till 0 grader och fryspunkten till 100, något som ju senare vändes precis tvärtom av Carl von Linné.
- Per Forberrn Bergman (1753-1784) professor i farmakologi och kemi i Uppsala. Han forskade i problem ur affinitetsteorin och den analytiska kemien. Bergman var den förste att utarbeta ett systematiskt förfarande vid kvalitativ analys av substanser i lösning.
- Carl Wilhelm Scheele (1742-1786) var apotekare och upptäckte flera grundämnen bl a klor, mangan och barium. Han isolerade också de organiska ämnena mjölk-, oxal-, vin-, urin- och citronsyra samt glycerol.
- Jöns Jacob Berzelius (1779-1848) var professor i medicin och farmakologi i Stockholm. Näst Linné är han Sveriges mest berömda naturvetenskapsman och då speciellt för att han införde en atomviktstabell och kemiska tecken för 50 grundämnen.
- Alfred Nobel (1833-1896) den kände kemisten och donatorn som uppfann tändhatten och dynamiten var också en varm anhängare av fredstanken.

Tjolöholms slott.

